

KURS O PRAWACH CZŁOWIEKA

Wstęp

Co to są prawa człowieka?

Zarys historyczny

Jakie prawa?

Ochrona

Prawo na co dzień

Czy dotyczą mnie?

Egzamin

Witamy Cię w „świecie praw człowieka”

„Nie wątp nigdy w to, że nawet małe grupy ludzi myślących i zaangażowanych mogą zmienić świat. Zasadniczo to właśnie one zawsze zmieniały świat!”

Margaret Mead

Czy wiesz, że jeżeli zaliczysz kurs, to otrzymasz dyplom?

Chcemy zabrać cię w podróż od momentu powstania idei praw człowieka aż do czasów współczesnych. Chcemy, abyś się dowiedział, co to są prawa człowieka, jak się rodziły i jak sprawić by były przestrzegane. Wszyscy ludzie są sobie równi. Kiedy odważysz się mówić to, co myślisz i równocześnie zaczniesz działać, to także ty możesz stać się osobą, która zmieni świat.

Kurs został opracowany przez kierownika informacji Komitetu Helsińskiego w Norwegii,

Lilian Hjorth

Pytania egzaminacyjne

Silja Nordahl

Tłumaczenie z języka norweskiego na język polski

Krystyna Sørensen

Pomoc w opracowaniu legislacyjnym

Jan Maślanka

Kurs o "Prawach człowieka"

Wstęp

1.0 Co to są "Prawa człowieka?"

I. I Odpowiedzialność państwa

1.2 Dokumenty

1.3 Prawa człowieka - cel

2.0 Zarys historyczny powstania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

2.1 Naprawdę dawne czasy...

2.2 Społeczeństwo a rozwój praw obywatelskich i politycznych

2.3 Robotnicy a rozwój praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych

2.4 Druga wojna światowa a powstanie Organizacji Narodów Zjednoczonych

2.5 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

2.6 Prawa człowieka w czasach współczesnych

3.0 Jakie mamy prawa?

3.1 Prawa obywatelskie i polityczne

3.2 Prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne

3.3 Prawa dziecka

3.4 Prawa kobiety

3.5 Prawa uchodźcy

3.6 Prawa człowieka w czasie konfliktów zbrojnych

- 4.0 Ochrona praw człowieka
- 4.1 Państwa
- 4.2 Organizacje międzynarodowe
- 4.3 Organizacje pozarządowe
- 4.4. Media
- 4.5 Międzynarodowe trybunały karne
- 5.0 Prawa człowieka w życiu codziennym
- 5.1. Norwegia
- 6.0 Prawa człowieka – czy dotyczą mnie?
- 6.1 Co mogę zrobić?

WSTĘP

“Nie wątp nigdy w to, że nawet małe grupy ludzi myślących i zaangażowanych mogą zmienić świat. Zasadniczo to właśnie one zawsze zmieniały świat!”

Margaret Mead

Świat jest dziwny, niezrozumiały, nieprzewidywalny i pełen sprzeczności. Jest piękny i fascynujący, lecz równocześnie dzieje się w nim dużo spraw bolesnych i smutnych. Trudno się w tym rozeznaczyć i znaleźć logiczne powiązania. Często nie wiesz co robić, kiedy spotkasz się z niesprawiedliwością, zarówno jeśli dotyczy to ciebie jak i innych.

Chcemy ci przekazać, że możesz przeciwstawić się niesprawiedliwości oraz zacząć działać w inny, lepszy sposób. Ludzi i całe społeczeństwa można zmienić. Ponieważ to my, ludzie, dokonujemy wyboru, możemy decydować się na robienie rzeczy pozytywnych oraz takich, które przyczynią się do stworzenia lepszego świata. Lecz do tego jest potrzebna wiedza. Jeśli nie wiemy w jaki sposób zmienić nasze społeczeństwo na lepsze, nigdy go nie zmienimy.

Dlatego znajomość praw człowieka jest ważna. Prawa człowieka uczą nas tego, jak pracować nad tym, aby świat był lepszy.

Witamy cię w “świecie praw człowieka”. Chcemy, żebyś był w nim z nami od czasu ich powstania, aż do dnia dzisiejszego, Chcemy cię zapoznać z treścią praw człowieka oraz opowiedzieć o tym, jak działają i w jaki sposób ty i ja możemy działać na rzecz ich przestrzegania.

Każdy człowiek jest ważny. Kiedy będziesz miał odwagę powiedzieć, co myślisz i równocześnie zacząć działać, to również i ty możesz być jednym z tych, którzy zmieniają świat.

Powodzenia!

Pomyślnie zakończony kurs będzie nagrodzony dyplomem.

1.0 CZYM SĄ “PRAWA CZŁOWIEKA”?

Czy wiesz, że prawa człowieka to prawa, które posiadamy właśnie dlatego, że jesteśmy ludźmi?

Prawa człowieka posiadamy, ponieważ jesteśmy ludźmi. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka mówi, że „wszyscy ludzie rodzą się równi pod względem swej godności i swych praw. Są oni obdarzeni rozumem i powinni postępować wobec innych w duchu braterstwa”. Prawa człowieka opierają się na zasadzie równości i przysługują każdemu człowiekowi bez względu na rasę, kolor, płeć, język, wyznanie, poglądy polityczne, narodowość, pochodzenie społeczne czy majątek. Wszyscy ludzie mają jednakowe podstawowe potrzeby oraz prawo do bezpieczeństwa osobistego.

10 grudnia 1948 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło i proklamowało Powszechną Deklarację Praw Człowieka. Deklaracja została przyjęta jednogłośnie. Zawiera 30 artykułów, które zobowiązują państwa do zapewnienia swoim

obywatelom przysługujących ludziom praw. Deklaracja stała się faktem, weszła w życie i objęła cały świat.

Deklaracja definiuje obowiązki władz wobec każdego człowieka. Władze odpowiadają za to, żeby ludzie bez względu na rasę, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne, narodowość, pochodzenie społeczne i majątek byli traktowani jednakowo. Państwo jest odpowiedzialne za zapewnienie obywatelom dostępu do dóbr socjalnych, prawa do nauki i pracy, prawa do swobodnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i współdecydowaniu o sprawach państwa, wolności słowa i wyznania oraz prawa do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich „dla ochrony własnych interesów”.

Od roku 1948 zostało opracowanych, zarówno przez ONZ jak i inne organizacje międzynarodowe, wiele nowych dokumentów traktujących o prawach człowieka, które są dowodem na to, że chociaż mamy różne spojrzenie na rzeczywistość oraz różne zainteresowania, to ludzie mogą być zgodni co do podstawowych wartości (oraz współpracy).

FAKTY

Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka obchodzi się 10 grudnia.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Norwegii utworzyło 1 sierpnia 1999 roku Sekcje: Praw Człowieka i Demokracji oraz Pomocy Humanitarnej.

W Norwegii istnieje ponad 100 różnych organizacji, zajmujących się prawami człowieka.

1.1 ODPOWIEDZIALNOŚĆ PAŃSTWA

Czy wiesz, że na świecie jest około 200 państw?

Państwo ma władzę i dlatego decyduje w dużym stopniu, na jakim poziomie żyją obywatele. W wielu państwach, jak np. w Norwegii, ludzie mają wiele dóbr. Społeczeństwo jest bogate, a

państwo jak i poszczególni mieszkańcy mają wiele zasobów. Władze dzielą zasoby w taki sposób, że większość ludzi otrzymuje to, co jest im potrzebne. W innych zaś państwach ludzie mogą żyć w dużo gorszych warunkach, dlatego, że są to kraje biedne lub nie wystarcza im środków dla wszystkich. Jest i tak, że osoby sprawujące władzę nie traktują obywateli w równy sposób i jedni otrzymują więcej od innych.

Prawa człowieka powstały, aby władze nie dyskryminowały poszczególnych ludzi i nie traktowały jednych gorzej od drugich. Państwa Członkowskie ONZ uzgodniły i sformułowały prawa człowieka. Najpierw w 1948 roku stworzono Powszechną Deklarację Praw Człowieka uzupełnianą później o inne dokumenty. Państwo ponosi odpowiedzialność za przestrzeganie praw człowieka. Z chwilą ratyfikowania umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, państwo zobowiązuje się do tego, że będzie przestrzegać zobowiązań wobec wszystkich ludzi, znajdujących się na jego terytorium.

Jeśli któreś z państw nie przestrzega zobowiązań wobec swoich obywateli, to wtedy inne państwa czy organizacje międzynarodowe mają prawo krytykować je za to. Jeśli mieszkańiec danego państwa uważa, że jego prawa zostały naruszone, to może wystąpić na drogę sądową we własnym kraju, jak również do międzynarodowych trybunałów praw człowieka.

FAKTY

W Europie każdy obywatel, który uważa, że jego prawa człowieka zostało naruszone, może złożyć skargę przeciw własnemu państwu do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Dotyczy to jednak tych państw, które są członkami Rady Europy, powołanej w 1959 r., Jeśli Trybunał uzna, że państwo naruszyło prawa człowieka, to wyda wyrok zobowiązujący je do naprawienia szkody i wypłacenia ofierze odszkodowania. Tego typu wyroki mogą doprowadzić do zmiany praktyki oraz prawodawstwa w danym państwie.

Władze Norwegii w latach 1990 - 2000 były krytykowane przez międzynarodowe organizacje za bezprawne przetrzymywanie osób w areszcie śledczym. Podejrzani byli osadzani w areszcie bez wyroku, a ich prawa były często ograniczane. W roku 1998 ONZ-owski Komitet

Praw Człowieka wypowiedział się na temat zbyt długiego przetrzymywanie w areszcie niektórych zatrzymanych. Przeciętny czas osadzenia w areszcie mógł wynosić do 67 dni. Norwegia została również skrytykowana przed Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu Rady Europy, za to że zbyt często izolowano więźniów, nie pozwolono im otrzymywać listów ani przyjmować wizyt oraz nie udostępniano gazet, nie pozwalano oglądać telewizji czy spotykać się z innymi więźniami.

W 1998 władze norweskie opracowały „Plan Działania w zakresie praw człowieka”, w którym powiedziały, że „praca nad wykonawstwem praw człowieka ma odzwierciedlać politykę rządu”

1.2 DOKUMENTY

Czy wiesz, że istnieje ponad 100 międzynarodowych dokumentów o prawach człowieka?

Jest wiele międzynarodowych dokumentów, które zobowiązują państwa do przestrzegania praw człowieka. Jeśli któreś z państw ratyfikuje dokument o prawach człowieka, oznacza to, że zgadza się z jego treścią i oficjalnie zobowiązuje się do przestrzegania jego postanowień oraz staje się odpowiedzialne wobec innych krajów-stron. Tak jak w stosunkach międzyludzkich, również państwa muszą mieć zaufanie wobec siebie. Ratyfikowane dokumenty są zatem zobowiązaniem politycznym i moralnym.

Po przyjęciu przez państwa Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka zaczęto pracować nad stworzeniem konwencji, które byłyby zobowiązaniem prawnym. Przystąpienie przez państwo do konwencji oznacza, że państwo nie tylko zgadzają się z jej treścią, lecz także w specjalnej procedurze zobowiązuje się do przestrzegania jej reguł. Ta procedura nazywa się ratyfikacją. Tylko państwa które ratyfikowały konwencję, zobowiązane są do jej przestrzegania.

Państwo ratyfikujące międzynarodową konwencję zobowiązuje się do:

- zapewnienia, że jego prawo wewnętrzne jest nią zgodne,
- zgody na obserwację jego działań przez inne państwa,
- składania raportów na temat wykonywania zasad konwencji do odpowiednich organizacji międzynarodowych,
- zgody na ocenę sytuacji wewnętrznej danego państwa przez inne kraje.

Nawet po ratyfikacji Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, może upłynąć dużo czasu nim prawa te będą w pełni zacząć być przestrzegane. Często przyczyną są realne trudności, jak np. brak kompetencji lub niewielkie zasoby. Zapewnienie każdemu dziecku prawa do nauki, zapewnienie każdemu właściwej opieki zdrowotnej oraz innych świadczeń wymaga dużych nakładów. Często jednak prawa człowieka nie są przestrzegane z powodu braku dobrych chęci. Niekiedy władze państw ratyfikują konwencję tylko dlatego, aby inne państwa uwierzyły, że jego obywatele żyją w wolnym, demokratycznym społeczeństwie i są dobrze traktowani przez władzę, która w rzeczywistości bardziej zainteresowana jest własnym interesem od dobra obywateli.

Celem dokumentów o Prawach Człowieka jest przeciwdziałanie takiemu postępowaniu, ale na rezultaty należy poczekać.

FAKTY

Gdy Norwegia ratyfikowała w 1970 roku Międzynarodową konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej musiała zmienić kodeks karny – tak, aby zapewnić lepszą ochronę przed rasizmem. Zabroniono takich działań jak „narażanie na nienawiść, prześladowanie lub poniżanie jednej osoby lub całej grupy przez inne osoby z powodu odmiennego wyznania, rasy, koloru skóry, przynależności państwowej lub etnicznej”.

Konwencja o prawach dziecka (1989) została ratyfikowana przez 191 państw, największą liczbę w historii. 90% wszystkich państw na świecie ratyfikowało Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979).

1.3 PRAWA CZŁOWIEKA - CEL

Czy wiesz, że celem ONZ jest zlikwidowanie ubóstwa i głodu do 2015 roku?

Praca nad prawami człowieka jest mozolna i długotrwała. Najpierw państwa - członkowie ustalają treść dokumentu, by następnie opracować wiążące podstawy prawne. Kolejnym krokiem jest wypełnianie zobowiązań. To jest najważniejszy okres - słowa należy zamienić w czyny.

ONZ-owska Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z roku 1948 była ogromnym krokiem naprzód. Po raz pierwszy w historii doszło do porozumienia odnośnie wspólnych praw dla wszystkich ludzi we wszystkich częściach świata. Od tamtego czasu powstało wiele nowych dokumentów rozwijających system ochrony praw człowieka, powstało również wiele organizacji, które pracują nad jego udoskonaleniem. Rozbudowany system międzynarodowej ochrony praw człowieka wspiera pracę nad polepszeniem warunków życia ludzi na całym świecie.

Mimo to codziennie czytamy w gazetach lub oglądamy w telewizji cierpienie ludzi żyjących w biedzie czy prześladowanych. Istnieje nadal wiele państw dyskryminujących ludzi czy nie zapewniających swoim obywatelom odpowiednich świadczeń socjalnych. Niektóre kraje chętnie polepszyłyby poziom opieki zdrowotnej czy szkolnictwa., ale dla realizacji tych zamierzeń potrzebne są duże środki, których te państwa nie posiadają. Zapewnienie dzieciom dostępu do szkolnictwa powszechnego, opieki zdrowotnej czy świadczeń socjalnych jest droższe zapewnienia wolności słowa i wyznania.

Mówi się, że społeczność międzynarodowa osiągnęła już wiele w opracowaniu katalogu praw człowieka, lecz jest jeszcze dużo do zrobienia, jeżeli chodzi o ich przestrzeganie.

Zasłiśmy daleko w zdefiniowaniu praw człowieka, lecz nie w ich realizacji.

Zmiany wymagają czasu. Codziennie ONZ, rządy, organizacje międzynarodowe i pozarządowe pracują nad tym, aby prawa każdego człowieka były przestrzegane. Wszystkie te instytucje opierają się na międzynarodowych dokumentach o prawach człowieka. Dlatego ważne jest pogłębienie wiedzy o prawach człowieka, bo tylko wtedy możemy się ich domagać, gdy je znamy. Nawet wiedząc tylko że istnieją, jesteśmy w stanie nauczyć się przestrzegać praw innych ludzi, okazać solidarność i pracować na rzecz bardziej sprawiedliwego i lepszego świata.

FAKTY

Na początku nowego tysiąclecia państwa skupione w ONZ uzgodniły pewne wspólne cele. Nazwano je Deklaracją Milenijną Narodów Zjednoczonych. I tak do 2015 roku społeczność międzynarodowa zobowiązała się:

- zlikwidować ubóstwo i głód,
- zapewnić wszystkim podstawowe wykształcenie,
- osiągnąć podobny poziom wykształcenia kobiet i mężczyzn,
- zmniejszyć śmiertelność wśród dzieci i kobiet,
- ograniczyć rozpowszechnianie się HIV/AIDS i malarii,
- zagwarantować przyjazne środowisko i zrównoważony rozwój oparty na partnerskich zasadach, zbudować światowe partnerstwo dla pokoju

2.0 ZARYS HISTORYCZNY POWSTANIA POWSZECHNEJ DEKLARACJI PRAW CZŁOWIEKA

Czy wiesz, że prawa człowieka to rezultat wielowiekowej walki zarówno jednostek jak i całych grup w dziejach historii o polepszenie swoich warunków życia?

Prawa człowieka ujrzały światło dzienne w ONZ w roku 1948, kiedy została przyjęta Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, w której nazwano i wymieniono prawa przysługujące wszystkim ludziom na świecie. Jednak sama historia praw człowieka jest dużo starsza.

Prawa człowieka to rezultat wielowiekowej walki, zarówno pojedynczych ludzi jak i całych grup, o stworzenie lepszych warunków życia dla siebie oraz innych ludzi. Ludzie stawali na

barykadach i walczyli przeciwko samowoli i złemu traktowaniu przez rządzących. niesprawiedliwość była od zamierzchłych czasów przyczyną wielu buntów narodów i rewolucji, ludzie nie akceptowali niewłaściwego traktowania przez rządzących. I tak z biegiem czasu zdołali doprowadzić do tego, że ich praw zaczęto przestrzegać. Wysiłki te często rodziły się z przekonania, że jesteśmy jednakowi i wszyscy ludzie mają te same potrzeby.

Nasze historyczne spojrzenie chcielibyśmy rozpocząć od czasów antycznych, kiedy filozofowie wyrażali pogląd, iż wszyscy ludzie mają rozum i sumienie i dlatego istnieją, dotyczące wszystkich, "prawa naturalne". Przechodząc przez średniowiecze, gdzie nie poświęcano uwagi pojedynczemu człowiekowi, a społeczeństwo było podzielone na klasy, dochodzimy do renesansu, który postawił jednostkę w centrum zainteresowań sztuki, filozofii i literatury. W XVIII wieku sformułowano w Anglii, Francji i Stanach Zjednoczonych dokumenty dotyczące praw człowieka. W państwach tych władze zobowiązały się, iż przyznają pewne prawa człowieka. Stopniowo w wielu państwach wprowadzono w życie gwarancje praw człowieka. Lecz prawa te nie były jeszcze powszechne i nie obejmowały wszystkich ludzi. Aby lepiej zrozumieć ten rozwój musimy przejść do okresu po II wojnie światowej i utworzenia ONZ. Od roku 1948 zaczął rozwijać się międzynarodowy system ochrony praw człowieka.

FAKTY

Starożytność to okres pomiędzy rokiem 700 p.n.e. a 500 n.e. W Europie dominowali Grecy i Rzymianie, społeczeństwa opierające swą gospodarkę na niewolnictwie. Równocześnie starożytna Grecja nazywana była „kolebką demokracji”, miejscem gdzie rozpoczęło się rozmyślanie o prawach człowieka.

W wieku XVII i XVIII rozpoczęły się spory o formę rządów w wielu krajach Europy. Królowie chcieli posiadać nieograniczoną władzę, arystokracja obawiała się utraty swoich wpływów. Kupcy zaczęli mieć większe znaczenie i domagali się zwiększenia swojego wpływu na władzę. Wielu z nich żądało republikańskiej formy rządów.

17 maja 1814 r. Zgromadzenie Narodowe obradujące w Eidsvoll przyjęło Konstytucję Norwegii. Jej podstawą była zasada suwerenności narodu oraz podział władz na ustawodawczą (parlament), wykonawczą (rząd) i sadową (sądy). Konstytucja przyznała prawa wyborcze mężczyznom powyżej 25 lat tj. ¼ wszystkich obywateli. Musiało upłynąć dalszych 100 lat, aby te same prawa przyznać kobietom.

2.1. NAPRAWDĘ DAWNE CZASY.....

Czy wiesz, że historia praw człowieka sięga dalej niż 2000 lat wstecz?

W starożytności, już 300 lat p.n.e. stoicy (greccy i rzymscy filozofowie) powiedzieli, że istnieją "naturalne prawa", które dotyczą wszystkich ludzi, niezależnie od czasu, miejsca i kultury. Wszyscy ludzie mają jednakowe, niezmiennie prawa, ponieważ każdy jest obdarzony rozumem i sumieniem, każdy pojedynczy człowiek jest ważny, dlatego przysługują mu „prawa naturalne”. Nie można jednak powiedzieć, że rzymskie „prawa naturalne” były podobne do tych dzisiejszych, bowiem Rzymianie traktowali niewolnictwo jako "naturalny" porządek.

Aż do około 1500 roku społeczeństwa Europy podzielone było na klasy. W średniowieczu (500 – 1300 r. n.e.) kościół miał dużą władzę polityczną – często większą od książęcej czy królewskiej. Twierdził, że Bóg przydzielił ludzi do wyższych i niższych grup społecznych, czego nie należy zmieniać. Około 1300 roku nastąpiła recepcja antycznej myśli o naturalnej godności i wolności człowieka w filozofii, teologii i nauce. Od tego czasu średniowieczny sztywny podział na klasy stopniowo ewoluował. Ludzie przestali należeć do jednej grupy i spełniać wyłącznie powierzone im obowiązki, teraz każdy stawał się indywidualną osobą, mającą swoje prawa. Tę nową epokę nazwano Renesansem (1300-1600 n.e.).

"Wszyscy ludzie rodzą się wolni, równi i niezależni i mają wrodzone prawo do życia i wolności" – John Locke.

Idee Johna Locke'a (1632-1704) stały się argumentem na rzecz przyznania każdej osobie podstawowych praw. Uważał, że to państwo powinno zapewniać pełnię praw do życia i wolności każdego człowieka. Państwo ma być dla ludzi, a nie ludzie dla państwa. Życie społeczeństwa powinno być regulowane przez prawa, a nie przez władzę, prawo bowiem dotyczy również rządzących.

FAKTY

Rzymski filozof Marcus Tullius Cicero (106-43 p.n.e.) znany jest ze swoich pism traktujących o naturalnych prawach człowieka. Stwierdził, że „wybór ludu jest najwyższym prawem”.

Magna Charta Libertatum, przyjęta w Anglii 1215 roku nazywana jest „pierwszym dokumentem wolności”. Po raz pierwszy w Europie spisano prawa wolnych ludzi, zagwarantowano im pewne prawa wobec króla.

Idee Johna Locke'a wywierają wpływ również w naszych czasach.. W stanie Północna Karolina w Stanach Zjednoczonych w 1790 roku powołano stowarzyszenie imienia Johna Locke, które pracuje na rzecz „prawdy, wolności i przyszłości Północnej Karoliny”.

2.2. SPOŁECZEŃSTWO A ROZWÓJ PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

Czy wiesz, że konstytucja norweska z 1814 przyznała obywatelom określone prawa człowieka?

Z czasem, gdy przemysł i usługi stały się równie ważne jak rolnictwo, zaczęła rosnąć w siłę nowa klasa społeczna. Klasa średnia (burżuazja), jak ich nazywano, składała się z właścicieli fabryk, inżynierów, adwokatów, lekarzy i innych osób. Wszyscy oni zarabiali własne pieniądze. Walczyli o większe swobody – wolności słowa, wyznania, wolność ekonomiczną – tzn. możliwość swobodnego prowadzenia handlu i innej działalności prywatnej bez ingerencji państwa.

Pod koniec XVIII w. nowe grupy społeczne w Ameryce Północnej i we Francji rozpoczęły się bunty społeczne. Po tych dwóch „rewolucjach wolnościowych”, jak je nazywano, prawa człowieka zostały włączone do ustawodawstwa w tych krajach. Nowe władze w tych krajach opracowały dwa ważne akty: w Stanach Zjednoczonych w 1776 roku „Deklarację Niepodległości” oraz we Francji w 1789 roku „Deklarację Praw Człowieka i Obywatela”. Współczesne społeczeństwa Stanów Zjednoczonych i Francji opierają się na zasadach zawartych w tych deklaracjach.

Dokumenty te wywarły wpływ na resztę świata. Wiele państw Europy wprowadziło te zasady do swoich konstytucji. Konstytucja norweska z 1814 roku zapewniła niektóre przywileje, jak np. wolność słowa, wolność działalności gospodarczej, prawo do własności, prawo do rozprawy sądowej itd.

Chociaż prawa człowieka znalazły się w wielu dokumentach o dużym znaczeniu, były w tamtych czasach bardziej teorią niż praktyką i poza tym nie dotyczyły wszystkich. W wielu krajach wolni byli tylko ci, którzy posiadali majątek, a więc arystokracja, jak również nowa klasa mieszczańska (średnia; burżuazja), która otrzymała przywileje. O prawach kobiet zapomniano.

FAKTY

Rewolucja Francuska w 1789 roku była walką klas społecznych. Rewolucjoniści chcieli znieść nieograniczoną władzę króla i przekazać ją ludowi, kierując się hasłem „wolność, równość i braterstwo”. Francja przyjęła jako pierwsza Deklarację Praw Człowieka i Obywatela, a w 1791 roku nową konstytucję. Najbogatsi zapewnili sobie najwięcej władzy.

Kiedy Europejczycy zaczęli osiedlać się w XVII wieku w Ameryce Północnej, mieszkający tam Indianie przyjęli ich dobrze. Konflikty zaczęły powstawać wówczas, gdy Europejczycy zaczęli zajmować ziemię Indian, z biegiem czasu przerodziły się one w jeden z najstraszliwszych przykładów dyskryminacji rasowej i ludobójstwa.

Pod koniec XVII w. Brytyjczycy zdobyli wybrzeże morskie Ameryki Północnej, gdzie już od ponad 100 lat mieszkali emigranci z Europy i zaczęli domagać się podatku od mieszkańców tych ziem. Doprowadziło to w 1775 roku do wybuchu Amerykańskiej Wojny o Niepodległość. Rok później przyjęto Deklarację Niepodległości.

2.3 KLASA ROBOTNICZA A ROZWÓJ PRAW GOSPODARCZYCH,

SPOŁECZNYCH I KULTURALNYCH

Czy wiesz, że w Wielkiej Brytanii na początku w. XIX kobiety sufrażystki walczyły o równouprawnienie i prawa wyborcze (suffrage znaczy prawo głosowania)?

W okresie Oświecenia i rewolucji walczono o wolności osobiste i prawo do uczestnictwa w rządzeniu państwem. Życzyła sobie tego burżuazja, której przyznawano coraz więcej praw. Rozwój społeczeństwa nadal trwał i powstała nowa klasa – robotnicy. Pracowali oni w fabrykach i zakładach burżuazji i byli w pełni zależni od swoich pracodawców, tak samo jak rolnik zależny był od właściciela ziemskiego. Tak jak poprzednio burżuazja, tak teraz robotnicy zażądali spełnienia swoich potrzeb społecznych i gospodarczych, w tym celu zaczęli łączyć się w organizacje ponadpaństwowe..

Wspólnie występowali o podwyżkę płac, lepsze warunki pracy, krótszy dzień pracy, prawo do strajku, prawo do tworzenia związków zawodowych, prawo do nauki dla wszystkich dzieci i o inne świadczenia socjalne.

Równoległe z walką klasy robotniczej prowadzono walkę o prawa innych grup społecznych, np. kobiet. A myśl demokratyczna na przestrzeni ponad 2000 lat nie poruszała tematu praw kobiet. W dalszym ciągu połowa społeczeństwa miała prawa, druga już nie posiadała. Kobiety nie miały prawa udziału w głosowaniu w większości państw aż do wieku XX.

FAKTY

Angielka Mary Wollstonecraft napisała w roku 1792 książkę OBRONA PRAW KOBIEC. Jest to klasyczna i najbardziej znana książka o feminizmie.

Marcus Thrane zorganizował w Norwegii w latach 40-tych XIX wieku pierwszy ruch robotniczy, zażądał również powszechnego prawa wyborczego dla mężczyzn, niezależnego od cenzusu majątkowego. Twierdził również, że człowiek ma prawo do pracy. Żądania te zszokowały mieszczaństwo.

Karol Marx był najważniejszym ideologiem klasy robotniczej i jej pierwszym rzecznikiem. Krytykował burżuazyjny kapitalizm, nierówność praw społecznych i politycznych.

2.4 DRUGA WOJNA ŚWIATOWA A POWSTANIE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Czy wiesz, że ponad milion Niemców zostało uwięzionych lub osadzonych w obozach koncentracyjnych jeszcze przed wojną, a powodem było jedynie to, że sprzeciwiali się Hitlerowi i nazizmowi?

Zarówno przed jak i w czasie drugiej wojny światowej (1939-1945) naziści głosili w Niemczech nienawiść wobec Żydów. Była to ideologia, która twierdziła, że Żydzi to ludzie niższej kategorii („podludzie”) oraz obwiniała ich za całe zło świata. Ustawy Norymberskie z roku 1935 uczyniły dyskryminację Żydów za obowiązującą. Nie wolno im było odtąd brać udziału w handlu, palono synagogi, izolowano ich w gettach. Lecz to nie było najgorsze.

Naziści zaczęli budować obozy koncentracyjne, w których planowali eksterminować naród żydowski. Wymordowali 6 milionów Żydów, oraz wiele milionów m.in. Polaków, Cyganów oraz osób innych narodowości, które nie zgadzały się z nazistami. Wszystkie osoby, które nie pasowały do ideologii o czystej, aryjskiej rasie były niebezpieczne dla Rzeszy.

Państwa uczestniczące w walce przeciw Niemcom hitlerowskim były już w czasie wojny zgodne co do tego, że należy stworzyć światową organizację na rzecz obrony pokoju. Były przekonane, że jeśli będą ze sobą współpracować, zapobiegą w przyszłości wybuchowi

nowej wojny. Tak powstała ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH - organizacja, której członkiem może zostać państwo.

ONZ została powołana do życia w czerwcu 1945 po 6-tygodniowej konferencji w San Francisco. Państwa zwycięskie w drugiej wojnie światowej dyskutowały o zasadach jakimi ma się rządzić nowa organizacja, nie zajmowano się natomiast prawami jednostek. Takie państwa jak Chile, Kuba, Meksyk i Panama chciały, aby prawa jednostek zostały uwzględnione. W czasie konferencji pokazano światu zdjęcia i raporty o eksterminacji ludności pochodzenia żydowskiego i innych narodów w czasie II Wojny Światowej. Media drukowały materiały, zdjęcia oraz pokazywały filmy z obozów koncentracyjnych i komór gazowych. Zszokowani ludzie zmusili swoje rządy do tego, aby ONZ zajęła się nie tylko regułami postępowania między państwami, ale również tym, jak rządy mają traktować pojedynczego człowieka. To, co stało się w Niemczech nie może się więcej powtórzyć!

Tekst z odnośnikiem: Druga wojna światowa uświadomiła ludziom, co powinny znaczyć takie wartości jak wolność i godność. Przeżycie czegoś wstrząsającego uczy nas tego, co właściwe. Uznanie dla praw człowieka rosło wraz z potępieniem tego, co było ich zaprzeczeniem. Innymi słowy, prawa człowieka są zakorzenione w rzeczywistości.

FAKTY

Uważa się, że ponad 55 milionów ludzi zginęło w czasie II wojny światowej

Wojna to zorganizowane użycie siły pomiędzy grupami ludzi w celu zniszczenia przeciwnika albo zmuszenie go do poddania się.

W czasie poprzednich wojen ofiarami byli żołnierze głównie młodzi mężczyźni. Dzisiaj 90% ofiar wojen to ludność cywilna, tj. kobiety i dzieci.

2.5 POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA (1948)

Czy wiesz, że reprezentanci państw z wszystkich części świata uczestniczyli w negocjacjach na temat ostatniego kształtu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka?

Karta Narodów Zjednoczonych z czerwca 1945 r. stwierdza, że ONZ jest organizacją działającą na rzecz pokoju i współpracy między państwami oraz popierającą prawa człowieka. Nie ma tam jednak mowy o tym, o jakie prawa chodzi. Dlatego ONZ utworzyło Komisję Praw Człowieka, która miała za zadanie zdefiniować prawa człowieka. Wiele państw brało udział w pracach nad projektem. I tak: Australia, Belgia, Chile, Egipt, Filipiny, Francja, Indie, Iran, Jugosławia, Chińska Republika Ludowa, Białoruska SRR, Liban, Panama, Związek Socjalistycznych Republik Radziecki, Wielka Brytania, Ukraińska SRR, USA i Urugwaj. Poza tym wszystkie państwa członkowskie ONZ mogły wypowiedzieć się, co sądzą o propozycjach. 10 grudnia 1948 roku Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło i proklamowało Powszechną Deklarację Praw Człowieka po dwóch długich latach rozmów, kompromisów i zmian. Żadne państwo nie głosowało przeciw. Deklaracja zawiera 30 artykułów, które określają prawa każdego człowieka.

„Każdy człowiek ma prawo do życia, nie wolno nikogo torturować ani karać lub traktować w sposób okrutny, każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania, każdy człowiek ma prawo do wolności opinii i do jej wyrażania, każdy człowiek ma prawo swobodnego poruszania się. Każdy człowiek ma prawo do głosowania, do pracy, do pomocy państwa, gdy tego potrzebuje, oraz wiele innych praw”.

Po raz pierwszy w historii opracowano uniwersalne zasady, którymi powinny kierować się rządy wobec swoich obywateli. W ten sposób państwa straciły część swojej suwerenności, tj. traktowanie obywateli nie jest już wyłącznie wewnętrzną sprawą państwa. Jeżeli któreś z państw łamie prawa człowieka, może zostać skrytykowane przez inne kraje.

Jeden z norweskich profesorów powiedział, że Deklaracja Praw Człowieka była szczęśliwym spotkaniem w historii. Została stworzona w szczególnym okresie historii świata. Straszne wydarzenia podczas II wojny światowej przyczyniły się do powstania wspólnoty pomiędzy krajami. Ta szczególna sytuacja trwała krótko. Po zaledwie kilku latach nastąpił długi okres

wrogości i wzajemnych podejrzeń pomiędzy państwami Wschodu i Zachodu, zwany zimną wojną. Ale mimo to Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stała się już faktem.

DEKLARACJA STAŁA SIĘ FAKTEM. Przedstawiciele USA zaproponowali, aby artykuł 1 brzmiał: "All men are created equal", tak jak to napisano w Amerykańskiej Deklaracji Niepodległości z r. 1776. Sformułowanie "all men" nie spodobało się kobiecej reprezentantce z Indii, ponieważ mogłoby być zrozumiane dosłownie. A co z kobietami? Przedstawiciel Związku Radzieckiego nie chciał sformułowania "created" ponieważ mogło się kojarzyć z boskim tworzeniem, a było to państwo ateistyczne, więc nie mogło podpisać się pod coś takim! Po długich debatach uczestnicy doszli do porozumienia: "All human beings are born free and equal in dignity and rights".

FAKTY

ONZ ma 191 państw członkowskich. Państwo Watykańskie nie jest członkiem ONZ.

Kofi Annan z Ghany jest sekretarzem generalnym ONZ od roku 1997. W r. 2001 przyznano Sekretarzowi Generalnemu i ONZ Pokojową Nagrodę Nobla

Główne biura ONZ-u znajdują się w Nowym Yorku, pracuje tam 9 tys. osób, tysiące rozrzuconych jest po całym świecie.

2.6 PRAWA CZŁOWIEKA W NASZYCH CZASACH

Czy wiesz, że nigdy dotychczas tak wielu ludzi nie pracowało na rzecz rozwoju i postępu? Ponad 90% ogólnej liczby naukowców żyje w dzisiejszych czasach. A równocześnie 130 milionów dzieci nie potrafi czytać, pisać i liczyć.

Mimo widocznego postępu, rozwój nie staje się automatycznie udziałem wszystkich ludzi. Mimo że ludzkość jako całość nigdy nie stała na tak wysokim poziomie wiedzy i rozwoju, to jednak największym zadaniem ruchu na rzecz praw człowieka jest zlikwidowanie głodu.

1,2 miliardy ludzi ma zbyt mało żywności, a 800 milionów jest chronicznie niedożywionych. Jednocześnie tylko w jednym kraju – USA – w ciągu roku 400 tys. ludzi poddaje się operacji plastycznej odtłuszczania. Pokazuje to, jakie istnieją obecnie duże różnice i ile jest jeszcze do zrobienia i jaka spoczywa na nas odpowiedzialność. Praca na rzecz przestrzegania praw człowieka może zmienić tę sytuację.

Odkąd przyjęto Deklarację w 1948 roku nastąpił duży postęp w międzynarodowym systemie ochrony praw człowieka. Ponieważ Deklaracja nie była prawnie wiążąca, Komisja Praw Człowieka ONZ nadal pracowała nad jej ulepszeniem. Chciano, by zasady Deklaracji recypowano do prawa krajowego, a państwa przestrzegały wszystkich artykuły. Zajęło to 18 lat. W roku 1966 zostały sformułowane dwie konwencje "Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych" oraz "Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych". Proces został zahamowany przez zimną wojnę. Dokumenty miały stać się obowiązujące w momencie ratyfikacji przez 35 państw, co stało się w 1976 roku. Dzisiaj Pakt ratyfikowało około 150 z 200 państw członkowskich. Deklaracja z 1948 roku oraz konwencje z 1966 roku to fundamenty międzynarodowego systemu praw człowieka. Te 3 akty są nazywane "The International Bill of Human Rights"

Istnieją również inne niż ONZ międzypaństwowe organizacje, które pracują nad szerzeniem praw człowieka: Rada Europy, OAS (Organization of American States) – Organizacja Państw Amerykańskich, OAU (Organization of African Unity) – Organizacja Jedności Afrykańskiej i inne. Do tego dochodzą tysiące organizacji wolontariackich oraz ludzi pracujących na rzecz praw człowieka.

Może i ty masz ochotę pracować nad promocją praw człowieka?

FAKTY

53% dzieci w Indiach jest niedożywionych. Jednocześnie Indie wydają miliardy na rozwój arsenału broni jądowej. Paradoksalnie Indie przeznaczają te pieniądze na ochronę największego skupiska biednych ludzi na ziemi.

Około 92% ludzi zakażonych wirusem HIV mieszka w krajach nierozwiniętych. Około 40 milionów ludzi jest zarażonych tym wirusem. W krajach o rozwiniętym przemyśle HIV/AIDS nie jest już zagrożeniem, ponieważ informacja o chorobie dotarła do ludzi. Poza tym są dostępne lekarstwa, które pozwalają żyć długo i godnie pomimo choroby. Lekarstwa te są za drogie dla ludzi z biednych krajów.

3.0 JAKIE MAMY PRAWA?

"Każdy ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swej osoby". (Art. 3 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka)

Prawa człowieka podzielone są na grupy:

- prawa osobiste i obywatelskie chronią prawo do życia, do wolności i nietykalności osobistej, integralności, wolności religijnej, prawo do sprawiedliwego sądu, prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, prawo do nauki, wolności słowa, prawo do przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania;
- prawa polityczne chronią prawo do udziału w rządzeniu swym krajem, tzn. prawo do korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego;
- prawa ekonomiczne chronią prawo do pracy, prawo do strajku, prawo do odpowiedniego wynagrodzenia, prawo do urlopu;
- prawa socjalne chronią prawo do zasiłku dla bezrobotnych, prawo do renty inwalidzkiej w razie choroby;
- prawa kulturalne chronią prawo do swobodnego uczestnictwa w życiu kulturalnym

Od momentu przyjęcia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka w 1948 roku, powstało wiele innych konwencji i dokumentów o prawach człowieka, opracowanych zarówno przez ONZ jak i inne organizacje międzynarodowe. Niektóre konwencje powstały po to, by chronić prawa osób szczególnie narażonych na naruszenia swoich praw, jak np. kobiety, dzieci, ludzie szukających azylu, grup etnicznych. Konwencje powstają po to, by przeciwdziałać np. rasizmowi, niewolnictwu, torturom oraz innym poniżającym zachowaniom. Istnieją również specjalne reguły odnoszące się do praw jednostek w czasie wojny. Reguły te nazywane są Międzynarodowym Prawem Humanitarnym.

FAKTY

Wolność słowa należy do praw osobistych

Prawa wyborcze należą do praw politycznych

Prawo do pracy należy do praw ekonomicznych

Prawo do renty inwalidzkiej należy do praw społecznych

„Copyright” należy do praw kulturalnych.

3.1 PRAWA OBYWATELSKIE I POLITYCZNE CZŁOWIEKA

Czy wiesz, że wszyscy mają prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania? (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, art.18)

Prawa obywatelskie i polityczne są określone w artykułach od 3 do 21 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, a bardziej szczegółowo ujęte w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych. Artykuły wymienione w Pakcie zawierają następujące gwarancje:

- prawo do życia (artykuł 6);
- zakaz poddawania torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu albo poniżającemu traktowaniu lub karaniu (artykuł 7);
- wolność od niewolnictwa i handlu niewolnikami (artykuł 8);

- zakaz arbitralnego aresztowania lub zatrzymania (artykuł 9);
- każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny (artykuł 10);

- prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania (artykuł 18);
- prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów (artykuł 19).

Mówią również, że:

- każdy człowiek przebywający legalnie na terytorium jakiegokolwiek Państwa, będzie miał prawo, w obrębie tego terytorium, do swobody poruszania się i wolności wyboru miejsca zamieszkania (artykuł 12);
- wszyscy ludzie są równi przed sądami i trybunałami. Każdy ma prawo do sprawiedliwego publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd (artykuł 14);
- nikt nie może być skazany za czyn, który w myśl prawa nie stanowił przestępstwa w chwili jego popełnienia (artykuł 15);
- każdy ma prawo do uznawania wszędzie jego podmiotowości prawnej (artykuł 16);
- nikt nie może być narażony na samowolną lub bezprawną ingerencję w jego życie prywatne, rodzinne, dom czy korespondencję (artykuł 17);
- każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania (artykuł 18);
- każdy ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów (artykuł 19);
- każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi, włącznie z prawem do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych (artykuł 22);
- każdy obywatel ma prawo do uczestniczenia w kierowaniu sprawami publicznymi bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli (artykuł 25);
- wszyscy są równi wobec prawa (artykuł 26).

Ponad 150 państw ratyfikowało Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych. Państwa te są zobowiązane do przestrzegania tych praw niezwłocznie po ich ratyfikacji.

FAKTY:

Amnesty International definiuje torturę jako świadomy i rozmyślny atak na psychikę i godność osoby, dokonany przez publicznego urzędnika lub inną osobę działającą w imieniu państwa. Amnesty zarejestrowała około 2000 przypadków tortur i złego traktowania w ponad 150 krajach. W wyniku tortur zmarli ludzie w 80 krajach.

Policja norweska aresztowała w lecie 1996 tybetańskiego mnicha Paldena Gyatso. Uczestniczył on w pokojowej demonstracji przeciwko chińskiemu prezydentowi Jiang Zemin, przebywającego z wizytą w Norwegii.

Wolność słowa i wypowiedzania się jest również ograniczane. Jack Erik Kjuus, przywódca partii politycznej Hvit Valgallianse, został skazany przez sąd w 1997 roku za swoje rasistowskie wypowiedzi na karę grzywny 20 tys. koron oraz 60 dni więzienia w zawieszeniu.

3.2. PRAWA GOSPODARCZE, SPOŁECZNE I KULTURALNE

Czy wiesz, że każdy człowieka ma prawo do pracy, do swobodnego wyboru miejsca pracy, do odpowiednich warunków pracy oraz do ochrony przed bezrobociem? (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka art. 23)

Artykuły od 22 do 27 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka dotyczą praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Prawa te zostały bardziej szczegółowo ujęte w wielu innych dokumentach o prawach człowieka. Najważniejszy z nich to Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (art.6 – 13), który m.in. gwarantuje:

- prawo do pracy (art. 6),
- prawo do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy (art. 7),
- prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych (art. 8),
- prawo do zabezpieczenia społecznego, włączając w to ubezpieczenia społeczne (art. 9)
- prawo do ochrony i pomocy rodzinie (art. 10),
- prawo każdego do odpowiedniego poziomu życia dla niego samego i jego rodziny,

- włączając w to wyżywienie, odzież i mieszkanie (art.11),
- prawo każdego do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego (art.12),
 - prawo do nauki. Nauczanie powinno zmierzać do pełnego rozwoju osobowości i poczucia godności ludzkiej oraz umacniać poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności (art.13).

Ponad 150 państw ratyfikowało międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych. Prawa obywatelskie i polityczne obowiązują niezwłocznie po ratyfikacji tego dokumentu, natomiast prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne wymagają dłuższego czasu, większego nakładu środków i powinny być wprowadzane przez ustawodawstwo wewnętrzne.

FAKTY:

70% analfabetów na świecie to kobiety

Armia Zbawienia ogłosiła w r. 2001, że w Oslo żyło od 15 do 35 bezdomnych nie mających dachu nad głową przez cały rok, około 2000 innych umieszczono tymczasowo w ośrodkach dla bezdomnych.

Przeciętnie dziecko norweskie otrzymuje 14 – 17 prezentów pod choinkę, co dziesiąte natomiast 26 – 40.

3.3 PRAWA DZIECKA

Czy wiesz, że Konwencja o Prawach Dziecka określa że każda istota poniżej 18 roku życia to dziecko?

Prawa człowieka mają zapewnić ochronę istotom bezbronnym. Jedną z tych grup są dzieci. Dzieci są całkowicie zależne od dorosłych. W 1989 ONZ uchwaliła Konwencję o Prawach Dziecka, która uznaje każdą istotę ludzką poniżej 18 roku życia za dziecko. Konwencja jest zbudowana na czterech podstawowych zasadach:

1. Każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia
2. Każde dziecko ma prawo do rozwoju
3. Każde dziecko ma prawo do opieki i ochrony
4. Każde dziecko ma prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów w sprawach dotyczących

Wszystkie państwa członkowskie ONZ, poza Somalią i USA ratyfikowały Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych.

Większość dzieci w Norwegii ma dobre warunki bytowe i rodzinę, która się o nie troszczy. Lecz także i tutaj może się zdarzyć, że dzieci mogą być narażone na złe traktowanie. Mogą być jednak zaniedbane lub gnębione przez rodzinę lub w miejscach, gdzie przebywają. Niektóre dzieci przyjechały do Norwegii jako uchodźcy, a przysługujące im prawa nie są przestrzegane.

W wielu państwach sytuacja dzieci jest bardzo trudna. Muszą ciężko pracować i nie mają możliwości uczenia się. Np. przy produkcji dywanów w Pakistanie pracuje dużo dzieci, dzień pracy jest długi, a warunki ciężkie. Małe dziecięce palce wiążą ładniejsze węzły niż szorstkie ręce dorosłych, równocześnie dzieci skarżą się mniej niż dorośli. Chęć zysku jest przyczyną tego, że wielu producentów cynicznie wykorzystuje nieletnich jako siłę roboczą. Na całym świecie istnieje wiele podobnych przykładów.

Nikt nie ma prawa cię uderzyć! – Masz prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów i do tego, aby być wysłuchanym.

Jeśli dziecko będzie narażone na złe traktowanie, to odpowiedzialność za to spoczywa na władzach. Konwencja o Prawach Dziecka mówi, że wszystkie dzieci mają prawo do wypowiedzenia swego zdania i do tego, aby być wysłuchanym w sprawach ich dotyczących.

Im starsze dziecko, tym większe znaczenie ma jego zdanie. Ani rodzice, ani nauczyciele, ani inne osoby nie mogą odmówić dziecku tego prawa (art.12).

Jeśli znasz dziecko, które było bądź jest narażone na niesprawiedliwe traktowanie, powinieneś zawiadomić o tym kogoś dorosłego.

FAKTY:

Na całym świecie są miliony dzieci i kobiet wykorzystywanych seksualnie. Około miliona dzieci rocznie jest werbowanych do przemysłu pornograficznego i zmuszanych do prostytucji.

Praca dziecka to działalność gospodarcza wykonywana przez osobę poniżej 15 roku życia: dziecko może być umieszczone na liście płacy, może prowadzić samodzielną działalność gospodarczą lub być nieopłacanym robotnikiem w rodzinie. W całym świecie jest około 200 milionów robotników dziecięcych.

20 listopada jest międzynarodowym dniem praw dziecka

Stany Zjednoczone nie ratyfikowały Konwencji o Prawach Dziecka z wielu powodów. Jednym z nich jest prawo, które pozwala skazywać przestępców na karę śmierci, nawet gdy mają mniej niż 18 lat. Innym, jest fakt że często nawet 15 letnie osoby przetrzymywane są w nieludzkich warunkach np. w Bazie Guantanamo na Kubie. Gdyby Stany Zjednoczone ratyfikowały tę konwencję, zmuszone byłyby przedstawiać ONZ co 5 lat raporty o sytuacji dzieci, czego nie muszą czynić obecnie i nie narażają się tym samym na krytykę ze strony innych państw.

3.4. PRAWA KOBIETY

Czy wiesz, że w Norwegii do roku 1868 mężowie mieli prawo używać przemocy wobec swoich żon, jeśli one nie zachowywały się tak, jak mąż sobie tego życzył?

Przez wieki kobiety były dyskryminowane i nie miały tych samych praw, co mężczyźni. Kobiety później otrzymały prawa wyborcze od mężczyzn, nie miały też równego dostępu do nauki, pracy, własności, dochodu.

Karta Narodów Zjednoczonych głosi, że kobiety mają takie same prawa jak mężczyźni. Zostało to również podkreślone w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. W roku 1946 ONZ powołała specjalną komisję do spraw statusu kobiet, która miała monitorować i promować prawa kobiet. Najważniejszym celem było wskazanie tych obszarów, w których kobiety nie były traktowane na równi z mężczyznami. W roku 1952 Zgromadzenie Ogólne przyjęło Konwencję o Prawach Politycznych Kobiet, a w roku 1979 Konwencję w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet. Konwencje te są najważniejszym narzędziem pracy na rzecz poprawy sytuacji kobiet we wszystkich częściach świata. W Konwencji mówi się, że:

"Państwa Strony podejmą wszelkie stosowne kroki w celu:

a) zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowania mężczyzn i kobiet w celu osiągnięcia likwidacji przesądów i zwyczajów lub innych praktyk, opierających się na przekonaniu o niższości lub wyższości jednej z płci albo na stereotypach roli mężczyzny i kobiety (...)"

Konwencje ratyfikowały 174 państwa, ponad 90% wszystkich członków ONZ.

Zarówno dziewczęta, jak i kobiety nigdy nie miały lepszej ochrony swoich praw niż dzisiaj. Widzimy, że sytuacja dziewcząt i kobiet polepszyła się w wielu dziedzinach życia, zarówno w Norwegii jak i na całym świecie,. Wiele dziewcząt zaczyna i kończy szkołę, ma dobrą płatną pracę, prawo do udziału w głosowaniu i dostęp do życia politycznego w większej mierze niż dawniej.

Wciąż jednak mamy przed sobą dużo wyzwań. W dalszym ciągu dziewczęta i kobiety są traktowane gorzej niż mężczyźni. Mają niższe płace, gorsze wykształcenie i nie biorą udziału, na równi z mężczyznami, w życiu gospodarczym. Dodatkowo sytuacja kobiet i dziewcząt różni się w zależności od tego, gdzie mieszkają. Szczególnie w krajach biednych wiele dziewcząt i kobiet żyje w trudnych warunkach. Nie mają dostępu do nauki, życia zawodowego i politycznego, są dyskryminowane w małżeństwie i życiu rodzinnym..

Zmuszanie do małżeństwa, obrzezania, nierówno traktowanie podczas rozwodów, oto przykłady niesprawiedliwości stosowanej w wielu krajach, także w Norwegii.

FAKTY

W Norwegii rocznie na od 7000 do 9000 kobietach dokonuje się gwałtu. W r. 2000 zaledwie 555 kobiet powiedziało że zostało zgwałcone. Za gwałt skazano tylko 25 mężczyzn.

W Anglii w roku 1972 otwarto pierwsze centrum kryzysowe.

W Norweskiej firmie maklerskiej Notar Eiendom, na życzenie pracowników – mężczyzn zatrudnione tam kobiety muszą nosić mini spódniczki.

W Nigerii 17 letnia dziewczyna została skazana na 180 uderzeń biczem, ponieważ zaszła w ciążę w wyniku gwałtu.

3.5. PRAWA UCHODźCY

Czy wiesz, że około 800 tys. Norwegów wyemigrowało do Ameryki w okresie jednego stulecia (od 1825 do 1925) mając nadzieję na lepsze życie?

Uchodźca to osoba, która opuściła swój kraj "na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych"

Często wojny i konflikty zmuszają ludzi do opuszczenia swoich domów. Uchodźcy znajdują się w ekstremalnej sytuacji życiowej. Pomyśl, jak trudne byłoby twoje życie, gdybyś musiał opuścić dom, rodzinę, przyjaciół i żyć w obcym kraju, w nowych warunkach, być otoczonym ludźmi mówiącymi językiem, którego ty nie rozumiesz.

ONZ uchwaliła w roku 1951 Konwencję dotyczącą statusu uchodźcy. Przyznała ona uchodźcom wiele praw - np. prawo do międzynarodowego dokumentu podróży oraz prawo do połączenia z najbliższą rodziną. Konwencja stwierdza również, że kraje które przyjmują uchodźców, mają zapewnić im wyżywienie, dach nad głową, możliwość kształcenia się i zatrudnienia.

Na świecie jest około 14 milionów uchodźców, ludzi wypędzonych ze swoich domów i szukających schronienia w obcych krajach. Większość to kobiety i dzieci. Oprócz tego około 20 do 25 milionów ludzi musiało opuścić swoje domy, ale nie wyjechało ze swojego kraju.

Pragnienie, niepewność polityczna oraz bieda sprawiają, że wielu ludzi z biednych krajów marzy o lepszym i pewniejszym życiu w krajach Zachodnich. Tych, którzy uciekają z powodu biedy, mając nadzieję na lepsze życie, nazywa się migrantami ekonomicznymi. Ponieważ nie są prześladowani politycznie, nie mają statusu uchodźcy w znaczeniu prawnym, dlatego w Norwegii nie mogą otrzymać azylu politycznego i prawa pobytu. Licznym pozwolono jednak zostać z przyczyn humanitarnych.

Samotni, niepełnoletni uchodźcy

W roku 2003 przybyło do Norwegii prawie 700 całkowicie samotnych dzieci poszukując azylu. Często są to dzieci przybywające z krajów gdzie toczy się wojna domowa lub inny wewnętrzny konflikt doprowadzając do rozłąki dzieci z rodzicami. Być samotnym w obcym kraju to wielkie obciążenie psychiczne szczególnie, gdy dziecko nie wie co dzieje się z jego rodzicami. Dzieci takie, mając za sobą ciężkie przeżycia, czują się niepewnie, dlatego ważne jest, by jak najszybciej powiedzieć im, czy mogą zostać w Norwegii.

FAKTY

„Azyl” znaczy dosłownie „wolne miejsce”; szukający azylu to osoba która na własną rękę zwraca się do władz obcego państwa z prośbą o opiekę i prawo pobytu. Jeśli azyl zostanie przyznany, wówczas otrzymuje ona „status uchodźcy”.

W Norwegii wszystkie podania o azyl rozpatruje Utlendingsdirektoratet (UDI) (Urząd do spraw cudzoziemców).

Osoby będące uchodźcami w granicach własnego kraju nazywane są „uchodźcami wewnętrznymi”. Nie obejmuje ich status uchodźcy.

3.6. PRAWA CZŁOWIEKA PODCZAS WOJNY

Czy wiesz, że istnieją zasady dotyczące prowadzenia wojny?

Mówi się, że w czasie wojny i w miłości wszystko jest dozwolone. Lecz nie jest to prawda. Międzynarodowe Prawo Humanitarne to reguły, które chronią ludność cywilną w czasie zbrojnych konfliktów i wojen. Żołnierze nie mogą np. porywać, gwałcić lub zabijać ludności cywilnej, tzn. ludzi nie będących siłą militarną. Pojmani żołnierze przeciwnika również mają swoje prawa, nie mogą być torturowani ani zabici, jeśli są ranni, należy udzielić im pomocy. Nie wolno również kraść, nawet gdy domy są opuszczone.

Podstawa Międzynarodowego Prawa Humanitarnego została zbudowana na długo przed II wojną światową. Już w roku 1864 reprezentanci wielu państw uczestniczyli w konferencji w Genewie, gdzie zostały ustalone reguły, w jaki sposób należy traktować rannych żołnierzy. Od tego czasu powstało kilka konwencji, które określają reguły prowadzenia konfliktów zbrojnych oraz przyznają w czasie wojny prawa ludności cywilnej, dziennikarzom, lekarzom oraz innym grupom.

Poważne przestępstwa w czasie wojny i konfliktów zbrojnych:

- Zbrodnie wojenne to naruszenie zasad prawa wojennego;
- Zbrodnie przeciwko ludzkości to systemowe, nieludzkie traktowanie ludności cywilnej, jak np. tortury, gwałty, uprowadzenia i śmierć;
- Ludobójstwo to usiłowanie częściowego lub całościowego wyniszczenia określonej grupy ludności z powodu jej przynależności rasowej, narodowej lub religijnej.

Jeśli człowiek złamie Międzynarodowe Prawa Humanitarne i będzie winny zbrodni wojennych, zbrodni wobec ludności cywilnej lub ludobójstwa, wówczas może być postawiony przed sądem. W pierwszym rzędzie przed odpowiednim sądem krajowym. Jeśli się tak nie stanie, wówczas zbrodniarze wojenni mogą być doprowadzeni przed Międzynarodowy Trybunał Karny, który mieści się w Hadze w Holandii.

FAKTY

W latach 1987-1988 mniejszość kurdyjska mieszkająca na północy Iraku została zaatakowana gazem trującym przez władze irackie. Zginęło 5 tys. osób, 250 tys. zostało rannych.

W czasie wojny domowej w Rwandzie w ciągu zaledwie kilku miesięcy 1994 r. zginęło około miliona ludzi.

Podczas wojny w Bośni-Hercegowinie w mieście Srebrenica w ciągu kilku lipcowych dni 1995 r. zamordowano około 8000 chłopców i mężczyzn.

4.0. OCHRONA PRAW CZŁOWIEKA

Czy wiesz, że na XX-wiecznych władzach państwowych spoczywa odpowiedzialność za wymordowanie ponad 169 milionów ludzi?

Historia praw człowieka pokazuje, że rządzący dopuszczali się niesprawiedliwości i byli odpowiedzialni za masowe mordy na swoich obywatelach. Książka „Death by government” („Śmierć zadana przez rząd”) opisuje największe masowe mordy, popełnione przez władze państwowe w XX w. (do r. 1987). Opisuje nazistowskie Niemcy, Związek Radziecki oraz komunistyczne Chiny, Kambodżę pod rządami Czerwonych Khmerów oraz inne reżimy, które mordowały ludzi na tak dużą skalę, że można by nazwać to ludobójstwem. Książka pokazuje, że ponad 169 milionów ludzi zostało zabitych przez władze państwowe do 1987 roku, stawia też tezę, że im większą władzę mają rządzący, tym większe obawy, że będą oni działać bezprawnie i samowolnie. Im większa władza, tym większa agresja i większa liczba zabitych. Władza będzie mniej agresywna, gdy będzie zrównoważona, kontrolowana,

ograniczana i zdecentralizowana. Promowanie, umacnianie demokracji i praw człowieka ograniczy na przyszłość masowe mordy przeprowadzane przez władze.

Prawa człowieka to wytyczne, ograniczające samowolę władz państwa i definiujące jego obowiązki wobec swych obywateli. Dlatego prawa człowieka to przede wszystkim zasady, do których państwo musi się stosować. To władze ponoszą odpowiedzialność za przestrzeganie praw człowieka.

Inne instytucje są również ważne, spełniając różne role i posiadając inny rodzaj władzy, wpływają na społeczeństwo, promując prawa człowieka. Są to:

- organizacje międzynarodowe i międzyrządowe
- pozarządowe, niezależne organizacje zajmujące się prawami człowieka
- prasa i media.

Ważne jest, abyśmy wiedzieli, że my, pojedynczy ludzie, możemy mieć w tym również swój udział. Jeśli jesteś młodym człowiekiem masz możliwość dyskusowania o dyskryminacji, brutalnych zachowaniach w rodzinie, domu, szkole lub wśród przyjaciół. „Myśl globalnie, działaj lokalnie.” - można to zastosować również w przypadku praw człowieka.

FAKTY

W Związku Radzieckim w latach 1930 – 1953 za panowania Józefa Wissarionowicza Stalina ogromna liczba ludności została aresztowana, wypędzona (przesiedlona) lub po prostu stracona. Cała władza znajdowała się w rękach Stalina i kilku jego lojalnych współpracowników. Jego podejrzliwość i obawa przed potencjalnymi wrogami, była przyczyną wielu aresztowań, przesiedleń i morderstw osób nie zgadzających się z obowiązującymi poglądami. Zamordowano ponad 20 milionów ludzi, a kolejne 40 milionów zmarło w wyniku prowadzonej polityki..

W r. 2000 amerykańskie Bureau of Indian Affairs (Biuro d/s Indian) oficjalnie przepraszało Indian za dokonywane w przeszłości masakry, wypędzenia oraz dyskryminację rasową.

Pierwsi mieszkańcy Australii - Aborygeni, byli długo dyskryminowani przez władze. Obecnie mimo przyznania się władz do nieprzepraszania w przeszłości praw człowieka, odmawiają one wystąpienia z oficjalnymi przeprosami. Naród australijski ustanowił nową tradycję, uznał mianowicie 26 maja „Dniem przeprosin” („Sorry Day”).

Romowie i Lapończycy to mniejszości narodowe od dłuższego czasu dyskryminowane przez władze norweskie. W 1998 roku rząd oficjalnie przepraszył, a 6 lutego 2004 po raz pierwszy wywieszono na wszystkich budynkach publicznych flagę lapońską, na cześć uczczenia Narodowego Święta Lapończyków.

4.1 PAŃSTWA

Czy wiesz, że w r. 1981 rząd norweski powołał rzecznika d/s dzieci, mającego za zadanie monitorować przestrzeganie praw dziecka?

Odpowiedzialność za przestrzeganie, respektowanie i ochronę praw człowieka ponosi przede wszystkim państwo. Art.3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka brzmi: „Każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swej osoby”. Dlatego państwo odpowiedzialne jest za:

- przyznanie prawa do życia;
- ochronę przed tymi którzy zagrażają prawu do życia;
- monitorowanie czy prawo do życia jest przestrzegane.

Po ratyfikowaniu dokumentów dotyczących praw człowieka państwo powinno dostosować swoje prawo wewnętrzne do tych dokumentów. Władze są odpowiedzialne za to, żeby wszystkie instytucje państwowe (policja, personel szpitalny, rzecznik d/s dzieci, służby więzienne itd.) zostały poinformowane o zasadach i realizacji praw człowieka.. Władze mogą również powołać instytucje państwowe zajmujące się konkretnymi obszarami praw człowieka, jak np. Rzecznika d/s dzieci, Rzecznika d/s równouprawnienia, Centrum przeciwko dyskryminacji etnicznej, Rzecznika Praw Obywatelskich (np. w Polsce). Państwa

mają również obowiązek poinformowania swoich obywateli o przysługujących im prawach. Dlatego ważne jest, aby dzieci i młodzież zaznajamiać w szkołach z prawami człowieka. W przypadku naruszenia praw, państwo musi zapewnić naprawienie szkody lub wypłacenie odszkodowania.

FAKTY

W Norwegii Ombudsman występuje w imieniu Parlamentu, jest to mąż zaufania, ma za zadanie przeciwdziałać niesprawiedliwemu zachowaniu władz wobec obywatela

Ombudsman do Spraw Równouprawnienia Kobiet i Mężczyzn egzekwuje norweską ustawę o równości płci. Każda kobieta, każdy mężczyzna czy każda organizacja mogą się do niego zgłosić

4.2 ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE

Czy wiesz, że na świecie istnieje ponad 1100 organizacji międzynarodowych?

Organizacje międzynarodowe odgrywają ważną rolę w systemie ochrony praw człowieka. Członkami organizacji międzynarodowych są państwa.

ONZ uchwaliła w 1948 roku Powszechną Deklarację Praw Człowieka. Od tego czasu wiele organizacji międzynarodowych pracuje na rzecz ochrony tych praw, w opracowywaniu swoich własnych dokumentów wzorując się na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Rada Europy i Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) to organizacje, których członkami są m.in. państwa europejskie.

Opracowanie przez takie organizacje jak ONZ czy Rada Europy dokumentów dotyczących praw człowieka nie świadczy o tym, że wszystkie państwa doszły do porozumienia. Państwo nie przestrzega umów, gdy narusza uzgodnione treści. A ponieważ stając się członkiem danej organizacji rzekło się na jej rzecz części swej suwerenności, inne państwa mają prawo zareagować, gdy łamie ono ustalone prawa. Państwa obserwują siebie nawzajem i pilnują, aby umowa była dotrzymana.

Gdy państwo ratyfikuje dokumenty prawa międzynarodowego, musi systematycznie składać raporty (zwykle co dwa lub cztery lata) do organizacji na temat wprowadzania ich w życie. W chwili niedotrzymywania zobowiązań przez któreś z państw, odbywa się dyskusja na forum. Tak więc wytwarzana jest międzynarodowa presja na państwo, które nie respektuje praw człowieka.

FAKTY

W skład Rady Europy wchodzi 46 państw członkowskich. Została ona utworzona w 1949 roku, by umacniać prawa człowieka i demokrację parlamentarną w Europie. Rada działa na rzecz ujednoczenia prawodawstwa dotyczącego spraw społecznych, promuje tożsamość i kulturę europejską. Od 1989 roku Rada Europy skupia szczególną uwagę na rozwoju praw człowieka w procesie demokratyzacji państw byłego bloku wschodniego.

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, (OBWE) jest organizacją skupiającą m.in. USA, Kanadę i wszystkie państwa Europy, włącznie z krajami byłego Związku Radzieckiego. Jej członkami jest 55 państw. Na jej forum omawia się europejską politykę bezpieczeństwa oraz gospodarcze i polityczne prawa człowieka.

4.3 ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Czy wiesz, że największą pozarządową organizacją jest Amnesty International, a na całym świecie ma ona ponad 2 miliony członków?

Organizacje pozarządowe (po angielsku Non Governmental Organisation, NGO) to najważniejsi działacze na rzecz ochrony praw człowieka. Organizacje te są organizacjami niezależnymi, ponieważ poruszają i nagłaśniają sprawy, które rządy wolałyby przemilczeć i organizacjami typu non-profit, ponieważ kierują się ideami, działając na rzecz zmiany świata na lepsze, nie czerpiąc z tego zysków. Przykładem są m.in. Amnesty International, Komitet

Helsiński, Norweska Organizacja Pomocy Osobom Szukającym Azylu (NOAS), Redd Barna (pomoc dzieciom), Organizacja ludzi niepełnosprawnych oraz Centrum Antyrasistowskie.

Organizacje pozarządowe stworzone przez osoby zaangażowane w ochronę praw człowieka, często są rzecznikiem grup osób narażonych na krzywdę takich jak: uchodźcy, kobiety, dzieci, osoby niepełnosprawne, więźniowie, osoby prostytuujące się. Z reguły NGO-s mają dobre relacje ze zwykłymi ludźmi, ich członkami są wspierający je ludzie i cieszą się dużym autorytetem w dziedzinie, którą się zajmują, wśród władz i mediów.

Niektóre państwa traktują te organizacje za uciążliwe i groźne, ponieważ krytykują politykę władz. Co roku ginie wielu aktywistów, obrońców praw człowieka, ponieważ ujawnili łamanie praw i krytykowali władzę.

Organizacje pozarządowe mają różne cele i przyjmują różne sposoby działania takie jak:

- monitorowanie przestrzegania praw człowieka i proponowanie władzom państwowym sposobów poprawy sytuacji,
- przedstawianie i informowanie mediów nt. praw człowieka, proponowanie rozwiązań istniejących problemów, co dotrze do ludzi i zwiększy presję na władzę,
- pomoc całym grupom i poszczególnym osobom, uważających że ich prawa zostały złamane,
- informowanie i edukowanie o prawach człowieka,
- organizowanie kampanii informacyjnych i protestów,
- wspieranie organizacji pracujących na rzecz praw człowieka w innych krajach

FAKTY

W Norwegii pod koniec 2003 roku Amnesty International liczyła 47 tys. członków Redd Barna (Ratujmy dzieci) w czasie akcji telewizyjnej w 1993 roku, zebrała ponad 150 milionów koron norweskich. Prawie 4 miliony zebrały dzieci organizując loterie fantowe Norweska Rada Uchodźców, pracuje od 1946 roku na rzecz uchodźców i jest jedną z największych organizacji w Norwegii

4.4 MEDIA

Czy wiesz, że w 2001 roku 31 dziennikarzy zginęło tylko dlatego, że wykonywali swój zawód?

Media odgrywają ważną rolę w działaniu na rzecz praw człowieka. To telewizja, radio czy prasa są źródłem informacji dla osób indywidualnych i organizacji pozarządowych. W wolnym, demokratycznym społeczeństwie media powinny być „psem sstrażniczym”, donoszącym o nadużyciach władzy. Ważne jest, by media były zróżnicowane, a społeczeństwo otrzymało informacje i opinie o tym jak funkcjonuje państwo z wielu źródeł.

Politycy i ludzie zaczynają uświadamiać sobie problemy, gdy mówią o nich media. Często presja społeczna, wywierana na polityków i władze, doprowadza do zmian i rozwiązania problemów. Niestety często okazuje się, że politycy bądź władza, zdają sobie sprawę z istniejącego problemu, ale nie dążą do jego rozwiązania. Często dopiero presja społeczeństwa, spowodowana złym obrotem spraw, zmusza ich do działania.

Dla organizacji praw człowieka ważne jest, by utrzymywać dobry kontakt z dziennikarzami, gdyż mogą oni pisać i mówić o naruszeniach. Niezliczone przykłady z całego świata pokazują, że poruszenie przez media jakiegoś problemu wywołuje działanie władzy i polepszenie sytuacji pokrzywdzonych osób.

W niektórych krajach pisanie i mówienie o prawach człowieka, może być niebezpieczne dla dziennikarza. Rządzący nie lubią, gdy krytykuje się ich politykę, dlatego wielu dziennikarzy aresztowano i osadzono w więzieniach za ich „krytykę”.

FAKTY

„Lorenzo Natali Prize” to europejska nagroda, co roku przyznawana dziennikarzom, którzy zrealizowali najciekawsze reportaże o prawach człowieka i rozwoju demokracji.

W 2001 roku organizacja „Reporterzy bez granic” doniosła o śmierci 31 dziennikarzy. W tym samym czasie wzrosła liczba uwięzionych, atakowanych i zagrożonych dziennikarzy. W styczniu 2002 roku w więzieniach przebywało 110 dziennikarzy.

Plakat „Bądź ostrożny” – to zbiór norm etycznych dla prasy, radia i telewizji oraz publikacji internetowych, uchwalonych przez Norweski Związek Prasowy, które mają zapobiegać wolności mediów realizowanej kosztem praw człowieka.

4.5. MIĘDZYNARODOWE TRYBUNAŁY KARNE

Czy wiesz, że gdy w czasie pokoju 1 człowiek zabije innego człowieka, zabójca zazwyczaj poniesie karę, lecz zabijający setki ludzi w czasie wojny, nie są zazwyczaj karani?

Istnieje wiele sposobów na wspieranie i ochronę praw człowieka. Jednym z nich jest karanie przestępców, którzy popełniają zbrodnie i łamią prawa człowieka w czasie wojny. Ważne, by ukarać za popełnione przestępstwo. Kara ma także charakter prewencyjny, kiedy inna osoba będzie zamierzała popełnić przestępstwo będzie wiedziała, że może być za to ukarana, wówczas może zaniecha planowanego czynu.

Państwa, które prowadziły wojny, nie zawsze są w stanie przeprowadzić sprawiedliwie i skutecznie procesy sądowe i ukarać sprawców oraz osądzić podejrzanych o zbrodnie wojenne. Zdarza się, że osoby te w dalszym ciągu mają dużą władzę w państwie lub uciekły przed wymiarem sprawiedliwości zagranicę. W obydwu przypadkach pojawiają się więc trudności w ich aresztowaniu i osądzeniu.. Niektóre państwa nie są w stanie tego zrobić lub nie mają wystarczających środków na przeprowadzenie rozprawy sądowej.

Trybunał Norymberski i międzynarodowe trybunały ad hoc

Za łamanie praw człowieka w jakimkolwiek państwie ciąży odpowiedzialność międzynarodowa. Wiele osób opowiadało się, za utworzeniem międzynarodowych trybunałów karnych, kompetentnych do zbadania i ukarania najstraszniejszych zbrodni, w przypadku gdy nie uczyni tego państwo, którego obywatel się ich dopuścił.

Po II wojnie światowej USA, Francja, Wielka Brytania i istniejący wtedy Związek Radziecki ustanowiły Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze. Jego zadaniem było osądzić osoby uczestniczące w zbrodniach popełnianych przez III Rzeszę. Uczyniono tak, ponieważ zbrodnie przeciw prawu międzynarodowemu dokonywane są „przez osoby a nie abstrakcyjne byty i karząc te osoby, prawo międzynarodowe jest realizowane”. Skazanych zostało 19 wysoko postawionych polityków i dowódców wojskowych. Proces Norymberski odegrał duże znaczenie ponieważ stworzył nowy przepis prawny – o zbrodniarzu wojennym, wykorzystany później w pracach ONZ.

Lata 90-te XX wieku były ważne dla rozwoju prawa międzynarodowego. W następstwie konfliktu w byłej Jugosławii, ONZ powołała w 1993 roku Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii, który miał zbadać przestępstwa wojenne popełniane w czasie konfliktu tj.: eksterminację ludności, naruszenie praw człowieka oraz osądzenie winnych.. W 1994 roku powołano podobny Trybunał dla Rwandy i zbadania mordu ponad miliona ludności oraz osądzenia winnych popełnionych czynów. Ustanowienie „trybunałów ad-hoc” w związku z poszczególnymi konfliktami a potem ich rozwiązywanie, było dużym krokiem na przód.. W czasach późniejszych podobne sądy ustanowiono w związku z konfliktami w Sierra Leone, Kambodży, Timorze Wschodnim i Kosowie.

Stały Międzynarodowy Trybunał Karny

W 1998 roku ustanowiono stały Międzynarodowy Trybunał Karny. Był to ważny krok, na drodze ku temu, by po zakończeniu wojny lub konfliktu zbrojnego MTK mógł przeprowadzić proces przeciwko przestępcom wojennym w sytuacji, gdy władze państwowe nie będą mogły lub nie będą chciały tego uczynić. Trybunał mieści się w Hadze, rozpoczął swą działalność 1 lipca 2002 roku i wciąż zwiększa się liczba uznających go państw.

FAKTY

Stały Międzynarodowy Trybunał Karny ma siedzibę w Hadze w Holandii, może karać pojedyncze osoby, jego skład to 18 sędziów

Większość państw wspiera działania MTK, przeciwne są USA, ChRL i Rosja

Międzynarodowa organizacja Institute for War and Peace Reporting (www.iwpr.net) codziennie, on-line składa relacje z rozpraw sądowych przed MTK w Hadze

5.0 PRAWA CZŁOWIEKA W ŻYCIU CODZIENNYM

Czy wiesz, że 53% Norwegów aktywnie działa w organizacjach typu non-profit oraz innych stowarzyszeniach?

Codziennie słyszymy w mediach o łamaniu praw człowieka, o osobach niepełnosprawnych, homoseksualistach czy uchodźcach dyskryminowanych w Norwegii, a w wiadomościach z zagranicy o wojnach i okrucieństwach popełnianych na kobietach i dzieciach.

Słyszymy o nędzy, głodzie lub odgradzaniu się murem jednych ludzi od drugich. Być może wydaje ci się, że wszystko co dotyczy praw człowieka to zawiła sprawa, przeznaczona dla wielkiej, światowej polityki, a ty nie możesz wiele zrobić. Jesteś w błędzie, ale poniekąd masz też rację.

Jest prawdą, że prawa człowieka to skomplikowane zagadnienia prawne. Jednak z drugiej strony, to bardzo ważna wiadomość, że wszyscy ludzie są sobie równi, mają swą godność i że nikt nie może być dyskryminowany z powodu: płci, koloru skóry, narodowości, religii lub innych cech. Dla większości z nas łatwo jest to zrozumieć, ponieważ zasady te są zgodne z naszym rozumieniem sprawiedliwości oraz z tym, co uważamy za właściwe a co za niewłaściwe.

Podobnie jak wiele innych państw świata, Norwegia to społeczeństwo wielokulturowe, składa się z osób mających różne pochodzenie narodowe, przynależność religijną, orientację seksualną lub wywodzących się z odmiennych kultur. Jednym z najważniejszych wyzwania staje się znalezienie wspólnego sposobu na życie w jednym społeczeństwie, respektowanie swoich różnic. Nawet zwykły szacunek dla praw człowieka może ułatwić osiągnięcie tego celu. Ważne jest więc aby wszyscy, młodzi i starzy wiedzieli, czym są prawa człowieka. Masz prawo mówić w szkole, domu czy na zebraniach, o tym gdy sam doświadczyłeś niesprawiedliwości lub widziałeś, jak inni są dyskryminowani. Prawa człowieka są więc czymś, z czego możesz robić użytek każdego dnia. Nawet proste wyrażenie swojej opinii może zrobić różnicę.

FAKTY

Norwegia 2004. Około 200 tys. ludzi jest dręczonych w pracy (mobbing), ok. 100 osób rocznie z tego powodu popełnia samobójstwo.

5.1 NORWEGIA

Czy wiesz, że wszyscy pracujący w instytucjach publicznych – szkołach, świetlicach, szpitalach, więzieniach, miejscach opieki nad dziećmi - powinni respektować prawa człowieka?

Norwegia znajduje się w spokojnej części świata i jej władze często podkreślają, że praw człowieka powinno się przestrzegać. Pomimo to, nie można powiedzieć że władze zawsze będą traktować wszystkich z szacunkiem jakiego wymagają prawa człowieka. Również w dobrze działającej demokracji ludzie mogą być traktowani w sposób uderzający w ich poczucie godności.

Wszyscy, którzy sprawują władzę odpowiadają za przestrzeganie praw człowieka. W Norwegii rząd przekazał swoje uprawnienia w tym zakresie radom państwowym i władzom lokalnym, to one teraz muszą przestrzegać praw człowieka.. Ważne jest więc, by osoby pracujące w więzieniach, szpitalach, policji, urzędach celnych, instytucjach dla uchodźców, szkolnictwie czy organizacjach pomocy społecznej znały prawa człowieka.. Są to osoby, które ustawowo zobowiązano do stosowania prawa państwowego wobec innych osób.

W porównaniu z wieloma krajami, Norwegia jest zamożna i może sobie pozwolić na odpowiednie traktowanie ludzi przez instytucje państwowe. Istnieje wysoka wrażliwość na wszelkie próby nadużywania władzy przez państwo, co powoduje natychmiastową reakcję i nagłośnienie sprawy w mediach. Większość z nas jest na ogół traktowana dobrze i nie mamy powodów do skarg.

W Norwegii prawa człowieka są szczególnie ważne dla tych, którzy są „inni”, znajdują się w trudnej sytuacji lub się wyróżniają.. To może być osoba prosząca o azyl służby imigracyjne lub osoba o odmiennym kolorze skóry lub orientacji seksualnej, czująca się z tego powodu dyskryminowana na rynku pracy, w restauracjach, klubach lub innych sytuacjach życiowych. Może być to również bezdomny, narkoman, bądź pacjent szpitala dla chorych psychicznie lub dziecko czy dorosły szukający schronienia w ośrodku pomocy społecznej. Osoby wyróżniające się z tłumu, są szybciej dostrzegane, a tym samym narażone na zaczepne zachowania innych, dlatego potrzebują ochrony (gwarantują ją prawa człowieka). Mówi się że prawa człowieka chronią „prawo do bycia innym”.

Czy wiesz, że słowo „dyskryminować” pochodzi od słowa łacińskiego *discriminare* i oznacza rozróżnić, robić różnicę? Dyskryminować oznacza więc - traktować inaczej, zazwyczaj gorzej. Najczęściej to słowo używane jest do opisu bezpodstawnego lub niesprawiedliwego traktowania pojedynczych ludzi lub całych grup ze względu na ich: narodowość, religię, kolor skóry, opierając się przy na tradycyjnym lub emocjonalnym punkcie widzenia.

FAKTY

W 1999 roku Parlament Norwegii przyjął ustawę, w której stwierdził, że Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz dwie konwencje NZ z 1966 roku będą częścią składową prawa norweskiego. W przypadku kolizji norm prawa norweskiego z tymi dokumentami, prawa zawarte w tych konwencjach mają pierwszeństwo.

ONZ w latach 2002 i 2003 uznała Norwegię za kraj najlepszy do życia

W Norwegii bez wyroku sądu można być przetrzymywanym w areszcie tygodniami i miesiącami, co spotkało się wielokrotnie z krytyką ze strony Rady Europy.

6.0 PRAWA CZŁOWIEKA – DLATEGO MNIE DOTYCZA

Prawa człowieka wpływają na życie każdego. Dotyczą wszystkich, ponieważ poruszają prawa pojedynczego człowieka i traktują każdego tak samo, bez względu na jego narodowość, wyznawaną religię, przynależność do grupy społecznej.

Prawa człowieka zobowiązują rządzących do respektowania praw każdego i poszanowania niepowtarzalności każdego człowieka. Należysz do więcej niż jednej grupy społecznej, ponieważ np. urodziłeś się w określonej rodzinie, w określonym kraju, z innymi grupami identyfikujesz się, bo masz np. taką a nie inną orientację seksualną. Do jeszcze innych należysz z własnej woli, bo np. jesteś muzykiem, poetą, sportowcem, księdzem czy politykiem. A do jeszcze innych grup, bo zmusiły cię do tego zaistniałe okoliczności np. jesteś uchodźcą, osobą niepełnosprawną, bądź należysz do mniejszości narodowej. Prawa człowieka mają zapewnić każdemu człowiekowi bycie tym, kim chce być, przynależenie do takich grup do jakich chce przynależeć, nawet wtedy gdyby był zupełnie inny niż wszyscy wokół.

Masz prawo być takim, jakim jesteś i być tym kim będziesz chciał być, dopóki dopóty nie narusza to praw innych osób.

Jako człowiek jesteś zależny od innych, ale inni również są po części zależni od ciebie. Dotyczy to możliwości i obowiązków, bowiem masz siłę, by zniszczyć czyjaś rzecz, ale twoim obowiązkiem jest tego nie czynić. Masz również możliwości, by pomagać innym i masz obowiązek, by tak postąpić.

Bycie niezależnym oznacza, że możesz dowolnie decydować o własnym życiu.. Pomimo, że masz prawo podejmować wszystkie decyzje samemu masz również obowiązki, których musisz przestrzegać. Mieć prawa i być odpowiedzialnym za życie innych to dwie strony tego

samego medalu. Bycie niezależnym nie oznacza, jak twierdzi wielu, bycie wolnym od odpowiedzialności i obowiązków. To jest podejście egoistyczne i przeczy prawom człowieka.. Bycie niezależnym to znaczy móc się bronić, gdy twoje prawa lub prawa innych osób są naruszane.

W dzisiejszej Norwegii prawa człowieka są w dużym stopniu realizowane. Lecz nie bierz tego za pewnik, bowiem przez wiele lat ludzie byli prześladowani, osądzeni i zabijani tylko dlatego, że walczyli o prawa człowieka. Nadal tak się dzieje w wielu miejscach na świecie.

Respektowanie praw człowieka w danym społeczeństwie może być ocenione poprzez pozycję grup najsłabszych tj. dzieci, uchodźców, ofiar wojen, chorych, niepełnosprawnych, osób należących do mniejszości itd.. Każdy może kiedyś znaleźć się wśród osób potrzebujących pomocy, zależnych od innych. Zatem praca nad promowaniem praw człowieka to coś, co robimy zarazem dla ludzi mieszkających daleko stąd i dla nas samych, rodziny i przyjaciół.

Dlatego prawa człowieka dotyczą także ciebie.

Aby walczyć o swoje prawa, musisz je znać. Musisz respektować prawa innych, a aby je znać, musisz je zrozumieć. Dlatego przystąpiłeś do tego kursu. Od tego momentu jesteś członkiem społeczności międzynarodowej, która w swym życiu kieruje się prawami człowieka, na rzecz lepszego jutra.

6.1 CO JA MOGĘ ZROBIĆ?

Czy wiesz, że jeżeli nikt nie będzie działał, nic nie zostanie zrobione?

W czasie tego kursu dowiedziałeś się, że za przestrzeganie praw człowieka głównie odpowiadają państwa. To rządy wielu krajów spisały Powszechną Deklarację Praw Człowieka, państwa ratyfikowały te dokumenty, to państwa mają przestrzegać praw człowieka i tylko państwa mogą je ewentualnie naruszać. Może myślisz, że ty nic nie musisz robić. Ważne jest, byś był świadom tego, że to pojedyncze osoby tworzą społeczeństwa, a te z kolei tworzą państwa. Każdy ma zawsze możliwość, by coś zmienić. W czasie tego kursu dowiedziałeś się, że to pojedynczy ludzie rozpoczęli rozmyślanie nad prawami człowieka. To pojedynczy ludzie wypowiadali się o nich w swych przemówieniach i publikacjach.. To pojedynczy ludzie i grupy na przestrzeni lat apelowały, protestowały, inspirowały, w końcu domagały się, by prawa człowieka uczynić prawem powszechnym. Gdyby nie oni wszyscy, nie spisano by Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Dowiedziałeś się również, że świat ma jeszcze do przebycia długą drogę i że codziennie zdarzają się przypadki łamania praw człowieka. Ale w dalszym ciągu to pojedynczy ludzie mogą zdziałać najwięcej. W jednym z dokumentów ONZ powiedziano „ponieważ wojny rodzą się w ludzkich umysłach, pokój musi być tam również tworzony”. Znaczący to, że działanie na rzecz praw człowieka powstaje w umysłach każdego człowieka oraz poprzez jego codzienne działania.

Twoje działanie na rzecz praw człowieka też jest ważne. Oto kilka rzeczy które możesz zrobić:

- Bądź świadom tego i miej odwagę powiedzieć to, kiedy ktoś będzie dyskryminowany w szkole, w domu czy przez przyjaciół;
- Uważaj, abyś ty też nie traktował kogoś niesprawiedliwie;
- Sam poszerzaj swoją wiedzę; wydano wiele książek, istnieje wiele storn internetowych na temat ochrony praw człowieka;
- Powiedz nauczycielom, że chcesz się dowiedzieć czegoś więcej o prawach człowieka. Pisz wypracowania, pracuj w grupach, twórz kampanie o np. rasizmie czy lobbingu;
- Napisz list do władz powiatu lub krótki artykuł do miejscowej gazety;
- Organizuj zbiórki pieniędzy lub loterie fantowe, a pieniądze przeznacz dla organizacji zajmujących się prawami człowieka;
- Podróżuj, by poznać innych ludzi i inne kultury;

- Zostań członkiem organizacji pracującej na rzecz praw człowieka. Większość takich organizacji proponuje członkostwo z roczną opłatą, ze zniżką dla studentów i młodzieży. Może będziesz mógł się aktywnie zaangażować w prowadzone kampanie lub akcje;
- Wstąp do partii politycznej i pracuj na rzecz praw człowieka na terenie powiatu lub województwa;
- Kształć się. Codziennie wielu ludzi pracuje nad promowaniem praw człowieka, zarówno w organizacjach pozarządowych, jak i w urzędach państwowych. Być może na studiach mieli taki przedmiot jak prawa człowieka, lecz większość ma inne wykształcenie. Wybierz taki kierunek studiów, który cię interesuje. By zajmować się obszarem praw człowieka można być prawnikiem, pisarzem, dziennikarzem, nauczycielem, pracownikiem służby zdrowia czy księgowym, zajmować się marketingiem czy posługiwać językami obcymi;
- Jeżeli masz trochę wolnego czasu przeznacz je na pracę jako wolontariusz.

FAKTY

26 stycznia 2001 roku 15 letni Benjamin Hermansen został zamordowany przez neonazistów w Holmlia. Kilka dni później mieszkańcy Oslo szli w pochodzie przeciwko rasizmowi. Był to największy pochód w Norwegii od czasów II Wojny Światowej.

Simon Flem Devold, pracujący w Aftenposten, otrzymuje rocznie 10 tys. listów z pytaniami o prawa dzieci.